

УДК 374.7.091:004.9(045)

О. В. НІКУЛОЧКІНА

Х'ЮТАГОГІКА ЯК УЧІННЯ ПРО САМООСВІТУ: СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУПРОВОДУ

Статтю присвячено дослідженню сучасних підходів до нового вчення про самоосвіту дорослих, який отримав назву "х'ютагогіка". Представлені дефініції понять, етимологія терміна, порівняльний аналіз педагогіки, андрагогіки, х'ютагогіки; система ознак, що демонструють х'ютагогіку як континуум андрагогіки. Виділено принципи самоосвітньої діяльності дорослих; коротко охарактеризовано сучасні інформаційно-комунікаційні технології супроводу їх самостійного навчання.

Ключові слова: педагогіка, андрагогіка, х'ютагогіка, сучасні освітні технології.

Останнім часом у наукових зарубіжних виданнях усе частіше зустрічаються публікації, присвячені пошуку нових підходів до навчання людини впродовж усього життя.

Особливий інтерес викликає відношення андрагогіки й педагогіки. На думку М. Громкової, якщо слідувати семантиці та формальній логіці, то андрагогіка – наука про освіту дорослих, а педагогіка – наука про освіту дітей. Якщо врахувати історичну ретроспективу й сучасну реальність, то саме педагогіка як наука та практика розробила загальні закономірності, принципи, способи освітньої діяльності. У педагогіці накопичено емпіричний матеріал про специфіку освіти дорослих, яка перетворилася на самостійну галузь наукового знання [2, с. 11].

У ХХІ ст. виникла необхідність у фахівцях різних галузей освіти й виробництва, які в умовах мінливого світу можуть бути успішними впродовж усього життя, ефективно та творчо застосовувати компетенції в нових життєвих і професійних ситуаціях. При цьому методи педагогіки (а також андрагогіки) більше не задовольняють потреби дорослих учнів: необхідно розроблення нових підходів, які ґрунтуються на самовизначенні до навчання, самостійній роботі, умінні вчитися.

Розв'язання проблеми неперервної освіти всіх суб'єктів процесу навчання традиційно розглядають у системі педагогіки, андрагогіки, а віднедавна – х'ютагогіки.

Мета статті – розглянути дефініції х'ютагогіки, відмінності цього напрямку педагогічної науки від педагогіки й андрагогіки; окреслити сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що використовують у системі самоосвіти дорослих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує зростання уваги науковців до проблеми освіти й самоосвіти дорослих. Концептуальні основи андрагогіки розробляють сучасні українські та зарубіжні науковці: Б. Ананьєв, М. Громкова, Д. Лук'янова, С. Коваленко, Ю. Кулюткін, О. Огієнко, В. Пашков, В. Приходько, В. Ястребова та ін.

Проблеми змісту й методів навчання дорослих розглянуто в працях С. Архипової, Н. Вербицької, С. Вершловського, С. Гончаренка, І. Дичківської, В. Загвязинського, М. Кадемії, А. Нісімчука, В. Онушкіна та ін.

Розроблення й упровадження нових освітніх технологій на основі мережі Інтернет стали предметом дослідження М. Жалдака, І. Захарової, Н. Морзе, Є. Полат, В. Трайнева та ін.

Над розв'язанням проблем самоосвіти дорослих працюють Т. Anderson, L. Blaschke, О. Ігнатович, F. Garnett, S. Hase, С. Kenyon та ін.

Аналіз праць зазначених авторів показує, що теоретико-методологічні уявлення про х'ютагогіку як науку концептуально не скоординовані. Особливо помітною є відсутність наукових праць із самоосвітньої діяльності дорослих у післядипломному педагогічному процесі.

Термін “х'ютагогіка” вперше зустрічається в праці S. Hase й С. Kenyon у публікації “Від андрагогіки до х'ютагогіка” [8]. На противагу педагогіки й андрагогіки дослідники стверджують, що “інформаційний вибух”, високі темпи змін у суспільстві спричинили зміни в освітніх підходах з традиційного (де вчитель завжди вирішував, що учень повинен знати і як варто його вчити) до інноваційного (сам учень визначає зміст, форму, темпи навчання). Х'ютагогіка визначається авторами як новий підхід до організації навчання дорослих, концепція самостійного навчання, учіння про те, як самостійно вчитися в умовах інформаційної епохи. На їх думку, цей підхід слугує освітнім потребам учням ХХІ ст. та сприяє розвитку їх індивідуальних здібностей [8].

Спираючись на матеріали Вікіпедії, О. Ігнатович аналізує етимологію терміна “х'ютагогіка” як конструкта з декількох семантично пов'язаних грецьких слів, зокрема, першої частини: *ευρετικός* (*heurista*) – “виявляти, з'ясовувати, дізнаватися”, *εφευρετικός* (*heuretikos*) – винахідливий, *εύρημα* (*heuriskein*) – “знайти”. У другій частині терміна впізнаємо грецьке *αγω* (*ago*) – “веду”. Отже, на думку О. Ігнатович, у семантиці слова закладено значення “вести до винаходів, відкриттів, знахідок, висновків”, що підтверджує евристичний пошук навчання як домінуючу ідею концепції. За іншим тлумаченням, перша частина терміна “х'ютагогіка” походить від грецького *εαυτός* (*евтос*, “сам”), що дає змогу розуміти це поняття як учіння про самоосвіту [1]. Дослідник стверджує, що обидва тлумачення взаємодоповнюють одне одного, створюючи додатковий семантичний обсяг.

Цікавим є порівняльний аналіз педагогіки, андрагогіки, х'ютагогіки, який здійснив F. Garnett, за такими характеристиками: локус контролю (F. Garnett визначає об'єкт, який несе відповідальність за результати діяльності), освітній сектор, когнітивний рівень, контекст знань, ключове питання кожної з наук (табл. 1).

Методологічну основу будь-якої системи освіти становлять провідні положення – принципи, виявлені та сформульовані в результаті досліджень. Саме через принципи навчання на основі андрагогічного, особистісно орієнтованого, системного, синергетичного, стохастичного, інформаційного

Таблиця 1

Порівняльний аналіз педагогіки, андрагогіки, х'ютагогіки [9]

Характеристики	Науки		
	Педагогіка	Андрагогіка	Х'ютагогіка
Локус контролю	Учитель	Учитель – учень	Учень
Освітній сектор	Школи	Освіта дорослих	Післядипломна освіта
Когнітивний рівень	Пізнання	Метапізнання	Епістемологічне пізнання
Контекст знань	Розуміння предмета	Спільне визначення умов	Створення знань
Ключове питання	Що?	Чому?	Чому б ні?

підходів здійснюється конкретизація мети й завдань, вибір засобів їх реалізації – змісту, форм, методів тощо. Вони визначають функціонування всіх елементів дидактичного циклу, які є мікропроцесами цілісного процесу навчання й самоосвіти зокрема.

Базис самоосвітньої діяльності становлять андрагогічні принципи, сформульовані дослідниками процесу навчання дорослих [5, с. 20–22]. Серед них виокремлюємо такі:

- принцип оптимальності навчання (забезпечення оптимального відбору змісту самоосвітньої діяльності);
- принцип опори на досвід того, хто навчається (життєвий, побутовий, соціальний, професійний);
- принцип системності навчання;
- принцип індивідуалізації навчання;
- принцип елективності навчання (полягає в наданні особистості часткової свободи у виборі цілей, завдань, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, форм, місця навчання, оцінювання результатів навчання тощо);
- принцип свідомості й активності тощо.

T. Anderson характеризує х'ютагогіку як “net-орієнтовану” теорію, яка повністю використовує можливості Всесвітньої мережі, зокрема технології Web 2.0.; педагогічний підхід, який може бути застосований у процесі використання перспективних технологій у галузі дистанційної освіти, а також слугувати основою для цифрового навчання [6].

Слушною є думка L. M. Blaschke стосовно того, що х'ютагогіка розширює та поглиблює андрагогічний підхід до навчання й може розглядатися як континуум андрагогіки. В андрагогіці навчальний план, завдання, проблеми для обговорення, система оцінювання розробляється інструктором відповідно до потреб того, хто навчається. У х'ютагогіці сфера застосування виходить за межі шкільного та студентського віку й передбачає, що той, хто навчається, сам стає менеджером своєї освіти: викладач (фасилітатор) лише пропонує освітній контент і навчальні матеріали, а учень вибирає курс, проектує його виконання та розробляє індивідуальну карту навчання. Разом з тим, дискусії з викладачем залишаються найважливішою

частиною навчання. У табл. 2 подано огляд ознак, що продемонструють, яким чином х'ютагогіка ґрунтується на засадах андрагогіки [7].

Таблиця 2

Х'ютагогіка як континуум андрагогіки

Андрагогіка (самоспрямування)	Х'ютагогіка (самовизначення)
Навчання одиничного циклу (“одинична петля навчання”)	Навчання подвійного циклу (“подвійна петля навчання”)
Розвиток компетентностей	Розвиток можливостей
Лінійна модель і підхід до навчання	Нелінійна модель і підхід до навчання
Спрямованість “учитель – учень”	Спрямованість “учень”
Отримання учнями знань	Розуміння учнями як навчатися

Як свідчить табл. 2, андрагогічний підхід сконцентровано на способах навчання (як навчатися найбільш продуктивно), в основі організації – лінійна модель (концентрація на формах освіти, представлених у вищих навчальних закладах). Х'ютагогіка фокусує увагу на розвитку надпредметної компетентності “уміння вчитися”, враховуючи формальні, неформальні й інформальні освітні контексти. Разом із тим, усі дослідники, оперуючи поняттям “одинична петля навчання” (single loop learning) розуміють його модель, де відсутні спеціально створені умови для самостійного управління освітнім процесом з боку учня. Термін “х'ютагогіка” – “подвійна петля навчання” (double loop learning) ввели С. Argyris і D. Schon у значенні процесу використання отриманої в ході змін інформації (перший цикл) для більш ефективного управління майбутніми трансформаціями (другий цикл) [4].

Отже, констатуємо спробу систематизації відмінностей між педагогікою, андрагогікою та х'ютагогікою, яка ґрунтується на розумінні педагогіки – як науки про виховання й освіти дітей шкільного віку, андрагогіки – як науки про освіту дорослих, х'ютагогіки – як науки про самоосвіту. Х'ютагогічний підхід визнає необхідність гнучкого навчання, де консультант (реальний чи віртуальний) тільки пропонує ресурси, а той, хто навчається, конструює реальний хід особистого навчання (коригуючи програму, зміст, технології навчання, систему оцінювання результатів своєї роботи тощо).

У зв'язку із цим постає питання про використання сучасних технологій навчання, які дають змогу здійснювати самоосвітню діяльність дорослих. Сьогодні спостерігаємо намагання науковців здійснити класифікацію цих технологій, хоча зробити її сталою майже неможливо на тлі стрімких процесів інформатизації суспільства, розширення інформаційного простору. До таких технологій належать: технології e-learning, m-learning, u-learning [3, с. 12–14]. Деякі з них наведено в табл. 3.

Очевидно, що перелік технологій, зазначених у табл. 3, є неповним і потребує доповнення, вивчення можливостей використання. Їх застосування дасть змогу створити якісно нове освітнє середовище для самостійного навчання дорослих.

**Сучасні інформаційно-комунікаційні технології супроводу
самостійного навчання дорослих**

Ознаки	Назви технологій		
	<i>e-learning</i> (електронне навчання)	<i>m-learning</i> (мобільне навчання)	<i>u-learning</i> (всепро- никне навчання)
Сутність	Використання нових мультимедійних технологій та Інтернету шляхом полегшення доступу до ресурсів і послуг, обміну ними, спільною роботою на відстані	Передавання знань на мобільні пристрої з використанням WAP і GPRS-технологій	Всепроникне навчання технологій неперервної освіти з використанням ІК-засобів у всіх сферах життя суспільства
Назви технологій	– віртуальні аудиторії; – віртуальні навчальні заклади; – веб-квести; – блоги; – блог-квести; – MOOC тощо	– BYORD (Bring Your Own Device); – QR-коди; – QR-квести – NFC (Near Field Communication) тощо	– WiMAX-технології; – WiBro-технології; – Wiki-технології тощо
Особливості	– вибір зручного часу та місця навчання; – наявність консультанта і можливість постійного контакту з ним; – індивідуальний графік навчання; – економія часу й коштів	– можливість взаємодії; – компактність; – можливість використання в будь-який час і в будь-якому місці	– наявність безкоштовного Wi-Fi, створення безкоштовних Wi-Fi зон; – спеціальне програмно-методичне забезпечення; – неперервна підзарядка пристроїв

Висновки. Узагальнюючи вищесказане, констатуємо, що сьогодні не можна говорити про х'ютагогіку як про нову науку, адже спостерігаємо нескоординованість дослідників у дефініції понять, не визначено об'єкт, предмет, принципи, категоріальний апарат. Отже, розглядаємо х'ютагогіку як теорію, концепцію, підхід, учіння про самоосвіту; окрему ланку педагогічної думки, що розвинулася з андрагогіки, але вивчає лише процес самостійної та безперервної самоосвіти упродовж всього життя. Безперечно, потребує подальшого наукового обґрунтування особливостей, специфіки, змісту, методики самоосвітньої діяльності дорослих. На нашу думку, це перспективний і цікавий напрям розвитку педагогічної науки.

Список використаної літератури

1. Игнатович Е. В. Хьютагогика как зарубежная концепция самостоятельного обучения [Электронный ресурс] / Е. В. Игнатович // Непрерывное образование : XXI век. – 2013. – Вып. 3. – Режим доступа: <http://i1121.petrstu.ru/journal/article.php?id=2151>.
2. Громкова М. Т. Андрагогика: теория и практика образования взрослых : учеб. пособ. для системы доп. проф. образования / М. Т. Громкова. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 495 с.
3. Кадемія М. Ю. Сучасні педагогічні технології навчання дорослих / М. Ю. Кадемія // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2014. – № 2. – С. 11–17.

4. Ньюстром Д. Организационное поведение [Электронный ресурс] / Д. Ньюстром, К. Дэвис // Глоссарий по книге. – Режим доступа: <http://vocabulary.ru/dictionary/801/word/dvojnaja-petlja-obuchenija>.

5. Пашков В. В. Андрагогика : курс лекцій для магистров / В. В. Пашков, В. Н. Приходько, В. Я. Ястребова. – Запорожье : Акцент Инвест-трейд, 2014. – 244 с.

6. Anderson T. Theories for learning with emerging technologies. [Electronic resource] / T. Anderson. – Mode of access: http://www.aupress.ca/books/120177/ebook/02_Veletsianos_2010-Emerging_Technologies_in_Distance_Education.pdf.

7. Blaschke L. M. Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning [Electronic resource] / L. M. Blaschke. – Mode of access: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1076/2087>.

8. Stewart Hase and Chris Kenyon. From Andragogy to Heutagogy [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/pr/Heutagogy.html>.

9. The Heutagogic Archives [Electronic resource]. – Mode of access : <http://heutagogicarchive.wordpress.com/2010/11/18/heutagogy-the-craft-of-teaching>.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2015.

Никулочкина Е. В. Хьютагогика как учение о самообразовании: современные информационные технологии сопровождения

Статья посвящена исследованию современных подходов к новому учению о самообразовании взрослых, получившему название “хьютагогика”. Представлены дефиниции понятий, этимология термина, сравнительный анализ педагогики, андрагогика, хьютагогика; система признаков, демонстрирующих хьютагогику как континуум андрагогика. Выделены принципы самообразовательной деятельности взрослых; кратко охарактеризованы современные информационно-коммуникационные технологии сопровождения их самостоятельного обучения.

Ключевые слова: педагогика, андрагогика, хьютагогика, современные образовательные технологии.

Nikulochkina O. Heutagogy as a Doctrine about Self-Education: New Information and Communication Technology Support

The article studies the modern approaches to the new doctrine of self-education of adults, called “heutagogy”. Presented concepts definitions, etymology of the term, the system of signs that show a continuation heutagogy andragogy. Are overview ad scientific approaches to comparative analysis of pedagogy, andragogy, heutagogy according to the following characteristics: locus of control, the education sector, cognitive level, context knowledge, the key question are overviewed. It is are overviewed emphasized that andragogical approach focused on methods of teaching (as the most productive study) based organization is the linear model (concentration on forms of education represented in higher education). Unlike andragogycs heutagogy focuses on developing of the main competence “ability to learn”, including formal, informal and intoformal educational contexts. The principles of self education of adults are identified and formulated from the works Ukrainian of domestic and foreign scholars. Posted interpretation of the term “double loop learning” within the meaning of the process of using the resulting changes in the media (first cycle) to better manage future transformations (second cycle). Are is posted briefly characterized information and communication technology support independent learning of adults.

Key words: education, andragogy, heutagogy, double loop learning, modern educational technologies.